

اشاره

اگرچه امروزه بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی خصوصی سازی در اقتصاد دیدگاه غالب اندیشمندان و نخبگان در این حوزه را تشکیل می‌دهد ولی آن چه مسلم است خصوصی سازی تابع محرک‌های اجتماعی و فرهنگی در جامعه است. به عبارت دیگر در صورتی که بستر اجتماعی آماده پذیرش این تحول اقتصادی نگردد، تبلور این حرکت نه تنها شکوفایی اقتصادی را به همراه نخواهد داشت بلکه محرک بروز فقر و بی‌عدالتی و عدم ثبات اقتصادی خواهد شد. در سال‌های اخیر علی‌رغم اینکه تلاش در جهت اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی از سوی مقام معظم رهبری جهاد تلقی شده است اما در مقوله فرهنگ‌سازی و اطلاع‌رسانی در زمینه این پدیده اقتصادی و پرداختن به ابعاد و مؤلفه‌های آن برای نسل جوان در آموزش و پرورش کمتر توجه شده است.

این مقاله ضمن گزری بر تبیین موضوع، الزامات و آثار ناشی از آن، به لزوم فرهنگ‌سازی در مدرسه از سوی مدیران پرداخته است.

خصوصی سازی چیست؟

خصوصی سازی فرایندی است که طی آن دولت امکان انتقال وظایف و دارایی‌های خود را به بخش خصوصی فراهم می‌کند. این امر به برقراری نظام جدید بر اساس مکانیسم‌های بازار و در نتیجه دگرگونی و تحول در ابعاد مختلف جامعه منجر می‌شود. خصوصی سازی در مفهوم اشاعه فرهنگی، به معنای فراهم کردن زمینه افزایش مشارکت مردم در امور اقتصادی و فرهنگی جامعه است. از این رو خصوصی سازی، اصطلاحی فراگیر و متنوع است که به کنترل فعالیت‌ها و مسائل مالی مؤسسات دولتی و واگذاری آن‌ها به بخش خصوصی اشاره می‌کند. به عبارت دیگر، خصوصی سازی حذف هرگونه کنترل و دخالت مستقیم در برقراری مکانیسم عرضه و تقاضا است. (مهدی، ۱۳۸۷)

خصوصی سازی با توجه به مفهوم فوق دارای دو رویکرد است. در رویکرد اول مفهومی برابر با انتقال دارایی‌ها و مالکیت دولت به بخش خصوصی دارد و در رویکرد دوم واگذاری و انتقال فعالیت‌ها و تصدی‌گری‌ها (که قبلاً در انحصار دولت بود) به بخش خصوصی مطرح است. در رویکرد اخیر مفهوم گسترده‌تری از واگذاری

دارایی‌ها به میان می‌آید که به معنای بر هم زدن تعادل بین دولت و بازار به نفع بازار است. در این مکانیسم، عرضه و تقاضا در محیط رقابتی قرار گرفته و نیاز به به کارگیری تمام عیار عوامل تولید برای حفظ بقاء خود احساس می‌شود و به نظر می‌رسد این امر افزایش کارایی و اثربخشی را به همراه داشته باشد.

با در نظر گرفتن این مفاهیم می‌توان یک تعریف کلی از این واژه ارائه نمود. خصوصی سازی فرایندی است که طی آن کارایی مکانیسم عرضه و تقاضا حیات دوباره پیدا می‌کند و عملکرد اقتصادی و فرهنگی دولت و بخش عمومی در محک آزمون قرار می‌گیرد. این فرایند می‌تواند باعث محدود شدن مالکیت یا مدیریت برخی از سازمان‌های تحت تملک دولت شده و واگذاری آن به بخش خصوصی را منجر گردد. (مهدی، ۱۳۸۷)

تاریخچه خصوصی سازی در ایران

شاید اولین خصوصی سازی به صورت نمونه عینی و محسوس، فعالیت بخش خصوصی به صورت دفترخانه‌های اسناد رسمی از سال‌های دور باشد. اما خصوصی سازی در سال‌های بعد از انقلاب

آنچه مدیبران درباره خصوصی سازی و اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی باید بدانند

کلیدواژه‌ها: خصوصی سازی، اصل ۴۴ قانون اساسی، سیاست‌های ابلاغی.

سید حسین طلایی زواره

به پیاده‌سازی الگو و سیاست‌های تعدیل اقتصادی صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی در دوران سازندگی برمی‌گردد. خصوصی‌سازی، تحت عنوان «سیاست تعدیل» پس از تصویب در مجلس پنجم در دولت به فراموشی سپرده شد؛ تا جایی که چاره‌ای جز تبیین اصل ۴۴ نبود و در نهایت موضوع در طول پنج سال در مجمع تشخیص مصلحت نظام مورد بررسی قرار گرفت و در سال ۱۳۸۷ قانون واگذاری و اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ از تصویب مجلس و مجمع تشخیص مصلحت نظام گذشت و در سال ۱۳۸۴ از سوی رهبر انقلاب در قالب سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ابلاغ گردید.

اهداف خصوصی‌سازی

اهداف خصوصی‌سازی با توجه به ویژگی‌های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و موقعیت هر کشور با کشور دیگر متفاوت است. ولی به هر حال در همه کشورهای که به خصوصی‌سازی پرداخته‌اند، هدف اصلی بهبود بخشیدن اوضاع و شرایط اقتصادی و فرهنگی جامعه است. در کنار این هدف اصلی، اهداف دیگری نیز می‌تواند وجود

داشته باشد که عبارت‌اند از:

- ✓ افزایش بهره‌وری و تولید ملی؛
- ✓ دستیابی دولت به منابع مالی بخش خصوصی؛
- ✓ تشویق به رقابت، افزایش رفاه ملی و افزایش کارایی فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگی؛
- ✓ صرفه‌جویی در هزینه‌های دولت؛
- ✓ ایجاد رونق در تبادل اطلاعات و گسترش فرهنگ‌مشارکت؛
- ✓ جلوگیری از اعطای امتیازات خاص به اشخاص رده بالای سازمان (صفا زاده، ۱۳۸۱).

در کشور ما با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی از سوی مقام معظم رهبری که می‌توان آن را اولین سند بالا دستی برای انتقال و حرکت بخشی دولتی به سوی خصوصی‌سازی منظور کرد، اهداف

تصریح شده به شرح زیر است:

- ✓ شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی؛
- ✓ ارتقای کارایی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع؛
- ✓ افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی؛
- ✓ افزایش سهم بخش خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی؛

- ✓ کاستن بار مالی و مدیریتی دولت؛
- ✓ افزایش سطح عمومی اشتغال؛
- ✓ تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها (گزارش عملکرد قانون اجرای اصل ۴۴، ۱۳۸۹).
- ✓ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به عنوان منشور اداره اقتصاد کشور در راستای دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور است. این سیاست‌ها از سویی نگاه نظام به اقتصاد ملی را نمایان ساخته و از سوی دیگر مسیر هدایت و حرکت بخش‌های مختلف اقتصادی کشور برای دستیابی به جنبه‌های گوناگون توسعه اقتصادی کشور را ترسیم می‌کند (مختاریان و میرزایی نژاد، ۱۳۸۹).

گام‌های اساسی سیاست‌های

ابلاغی

اصل ۴۴ قانون اساسی که به انقلاب صنعتی تشبیه گردیده به شرح زیر است:
در بند الف) توسعه بخش خصوصی یعنی انتقال وظایف و تصدی‌گری‌های دولت به بخش خصوصی هدف قرار گرفته است.
در بند ب) توسعه بخش تعاونی تصریح شده است. به عبارت دیگر، عدالت اجتماعی

و جلوگیری از افزایش شکاف طبقاتی مورد ملاحظه قرار گرفته است.

در بند ج) بر خصوصی شدن شرکت‌های دولتی و کوچک شدن حجم و اندازه دولت تأکید شده است (مهریانی، ۱۳۸۷).

مسئله مهم این جاست که هدف اصل از سیاست‌های کلی اصل ۴۴، افزایش کارایی و بهره‌وری و رقابت‌پذیری اقتصاد کشور در راستای دستیابی به رشد اقتصادی و گسترش رفاه اقتصادی مردم است (امینی و مهجوریان، ۱۳۸۹).

لزوم فرهنگ‌سازی در راستای تسهیل اجرای اصل ۴۴

تسریع و تسهیل اجرای قانون سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مستلزم فرهنگ‌سازی در سطح ملی است. گام اول فرهنگ‌سازی، فراخوانی و اطلاع‌رسانی مناسب جهت تفهیم و تبیین موضوع به عموم مردم مخصوصاً فرهنگیان، دانشگاهیان، دانشجویان، دانش‌آموزان و سایر گروه‌های ذینفع در مالکیت اموال عمومی و انتقال این فرهنگ از طریق آنان به سایر اقشار جامعه است. در این راستا انجام اقداماتی ضرورت پیدا می‌کند که در زیر به چند نمونه آن اشاره می‌شود:

- فراهم آوردن زمینه گفت‌وگوی آزاد در چارچوب موازین علمی و نظری برای کالبد شکافی فرایند گذار از اقتصاد دولتی به اقتصاد خصوصی محور؛

- آماده کردن جامعه برای پذیرش تغییرات در گذار از اقتصاد دولتی به اقتصاد خصوصی محور؛

- کمک به شفاف‌سازی ضوابط، معیارها و شیوه‌های اجرای فرایند گذار؛

- برگزاری همایش‌های گوناگون برای بحث و تبادل نظر در زمینه چگونگی انتقال از اقتصاد دولتی به اقتصاد خصوصی محور؛ هم‌چنین از جمله موارد مهم تحقق اهداف قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، توجه به کارآفرین و کارآفرینی و تأثیر مثبت آن در شتاب بخشیدن به رشد و توسعه اقتصاد ملی، و

تسریع و تسهیل اجرای قانون سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مستلزم فرهنگ‌سازی در سطح ملی است

بالا بردن بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری، افزایش رقابت‌پذیری و اشتغال‌زایی پایدار، بهبود درآمد خانوارها و گسترش عدالت اجتماعی و فقرزدایی است.

با توجه به اهمیت آگاهی از اهداف قانون و نقش آن در بهبود وضعیت اقتصادی جامعه، لزوم تبیین آن از طریق اطلاع‌رسانی درست و آموزش به آحاد جامعه ضروری به نظر می‌رسد. لذا وظیفه همه دانشگاهیان و صاحب‌نظران حوزه آموزشی این است که مبانی فکری مرتبط با موضوع را به لحاظ فرهنگی در کشور گسترش داده و در جهت فرهنگ‌سازی و تقویت و تثبیت آن کوشش کنند. در این راستا نقش آموزش و پرورش و به خصوص مدیران حائز اهمیت است؛ چرا که مدیران می‌توانند به موازات تغییر و تحول در تکنولوژی، روش‌های مناسب را جست‌وجو کرده و از تمام استعدادها و توانمندی‌های سرمایه‌انسانی موجود در مدرسه در راستای تحول و نوآوری بهره ببرند

مدیران می‌توانند با برنامه‌ریزی و اقدامات لازم در مدرسه درباره تأثیر مثبت پیاده‌سازی این اصل در جامعه نقش آفرینی و فرهنگ‌سازی کنند. در این رابطه راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- دعوت از افراد صاحب نظر و بحث و بررسی موضوع در جلسات شورای مدیران؛
- تشکیل کارگاه‌های آموزشی با استفاده از معلمان آگاه و یا اولیای دانش‌آموزان؛

- برگزاری سخنرانی‌ها و میزگردهای پرسش و پاسخ برای معلمان و دانش‌آموزان در مدرسه درباره فواید و آثار و نتایج موضوع؛
- اختصاص ساعاتی از دروس مختلف به منظور تبیین موضوع و بحث و گفت‌وگو درباره آن؛

- استفاده از رسانه‌های صوتی، تصویری و دیجیتالی، تهیه بروشورها، عکس، نشریه، راه‌اندازی سایت؛
- تشکیل کارگروه‌های دانش‌آموزی و برگزاری مسابقات مختلف؛

- انجام پژوهش‌های دانش‌آموزی، استفاده از فیلم‌های مرتبط، روزنامه‌های دیواری، طنز، کاریکاتور؛

- تهیه تراکت و بروشورهایی برای دانش‌آموزان و خانواده‌های آنان حاوی اطلاعاتی در مورد موضوع؛

- تشویق معلمان و دانش‌آموزان و والدین به ارائه راهکارهای نو در ترویج فرهنگ موضوع و شیوه‌های انتقال آن؛
- تقدیر از پیشنهادها و برگزیده؛

- برگزاری جشنواره و بهره‌گیری از توان همه عوامل مدرسه با استفاده از مشارکت والدین؛

- تشویق معلمان و دانش‌آموزان به افتتاح وبلاگ‌هایی در رابطه با موضوع و انتخاب برترین وبلاگ‌ها و تقدیر از آنان؛

- تشویق معلمان به نقد و بررسی موضوع در کلاس درس.

به خاطر داشته باشیم که تبیین آن چه در اصل ۴۴ قانون اساسی مورد نظر قرار گرفته است، به میزان آگاهی و شناخت مدیران و معلمان از این اصل بستگی دارد؛ بنابراین از خود بی‌سرمیزان آشنایی ما از این قانون چقدر است؟

منابع

۱. مهریانی، وحید (۱۳۸۷)، آثار اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و چهارم قانون اساسی بر فقر و نابرابری درآمدها، دفتر مطالعات اقتصادی.
۲. امینی، رامین و وحیده مهجوریان (۱۳۸۹)، اصل ۴۴ و فرایند خصوصی‌سازی در ایران و جهان، پایگاه اطلاع‌رسانی ایانا <http://www.iana.ir>
۳. صفارزاده، غلامرضا (۱۳۸۱)، موانع خصوصی‌سازی در ایران، مافنامه تدبیر، شماره ۱۲۹.
۴. مهدی، علیرضا (۱۳۸۷)، خصوصی‌سازی: بایدها و نبایدها «راهکار مدیریت»، پایگاه اطلاع‌رسانی <http://pakdasht-pnu.blogfa.com>
۵. مختاریان، حسین و محمد رضا میرزایی نژاد (۱۳۸۹)، چالش‌ها و تنگناهای اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، برنامه سال نهم، شماره ۴۰۰.
۶. سومین گزارش عملکرد قانون اجرای اصل ۴۴ (۱۳۸۹)، پایگاه اطلاع‌رسانی سازمان خصوصی‌سازی <http://ipo.ir>